دیـوارەکەی بەرلیـن: نـازیزم، جەنگ،دیوار، شەڕی سارد، هەڵاتن بەرەو ئازادی و داڕمانی دیوار، لە پانۆڕامایەکی کورت دا.

هەڵۆ بەرزنجەیی ۹/۱۱/۲۰۱۹ بەرلین

ساڵی1984 لە دەروازەیەکی بەنێو دیوارەکەدا تێدەپەڕی، گەشتمە شاری بەرلین و پاشانیش خرامە ماڵێکیشەوە، ڕێک لەبەردەم دیوارەکەدا. ئیـدی لەو ڕۆژەوە مـن ئاشنـایەتیم لەتەک ئەم دیـوارە ناڕەسـەن و دروستکراوە و قێزەونەدا هەیە. بە تێکڕای ژیانی هزری و سیاسیشم لەدژی ئەم جۆرە دیاردانە وەستاومەتەوە.

ڕاستە لە کاتێکدا ئێمە باس لە ڕووخانی دیواری بەرلین، هێشتا لە جیهاندا گەلێ دیواری تری هاوشێوەی هەر هەیە. لێ لەکەس شاراوە نییە، کە دیواری بەرلین وەک سیاسەت و مێژوو، شوێنەوار و ئاکامی دووەم جەنگی جیهانی، تایبەتمەندی ئەڵمانی و ئەوروپی و جیهانی خۆی هەبوو.

نـاو□□کی ئەم بـابەتە، لەسـاڵی 1995 نووسـیومە و لە خوێنـدکاری کورد،ژمـارە 20/1995 بڵـاوکردۆتەوە. لە ئێسـتادا بـابەتەکەم دەوڵەمەند کردووە بە کۆمەڵێ زانیاری نوێ و گۆڕانکاری تازە.

شـاری بەرلیـن لە سـاڵی 1237ز دروسـتکراوە. ڕووبەرەکەی 883 کـم و یەکێکە لە شارە هەرە گرنگ و بەناوبانگەکانی جیهان. مێژوویەکی گەرەورە و پڕ لە ڕووداو و بەسەرهاتی هەیە و مەڵبەندی زانین و زانیاری و زانستگەی کۆنە و گەلێ لە هەڵکەوتووانی گەورەی ئەڵمان زانا و فەیلەسووف و کەسایەتی دیکە لێرە گەورە بوون و پەروەردە بون و ڕۆڵی خۆیان گێڕاوە.

لە ئاکامی تێکشکانی ئەڵمانیای هیتلەریی لە دووەم شەڕی جیهانی دا، تەلبەندێکی دڕکاوی بەرلین و ئەڵمانیا و بگرە ئەوروپا و جیهانی کـردە دوو بەشەوە. بەشـی رۆژئـاوای بەرلیـن ،لەلایەن هێـزە هاوپەیمانەکـانەوە – ئەمەریکـا، بەریتانیـای مەزن، فەرەنسـا-ەوە سەرپەرشتی دەکرا و بە ناڕاستەوخۆ لە ژێر بارێکی نائاسـاییدا، سەر بە حکومەتی ئەڵمانیای فیدڕاڵی BRD لە شاری Bonn بۆنی پایتەخت بوو. بەشە ڕۆژهەڵا تەکەی سەر بە کۆماری ئەڵمانیای دیموکراتیDDR بوو، کە

هەر ئەو بەشە بوو، خودی بەرلینی ڕۆژهەڵات پایتەختی بوو. بەشی ڕۆژئاوا 480کم بوو،کە دەکاتە 54% ڕووبەری ئەڵمانیا و دانیشتوانەکەی 2,200000 ملیۆن بوو بەشی ڕۆژهەڵاتی 403 کم بوو، کە دەکاتە 46% ی ڕووبەری ئەڵمانیا و دانیشتوانەکەی 1007000 ملیۆن بوو. ئێستا دانیشتوانی بەرلین 3,700000 ملیۆنە.

دوای کۆتایی جەنگ و ڕووخانی هیتلەر و نازیزم، بەپێی کۆنفرانسی مالتا، بەرلین کرایە4 بەشەوە. لە بەشی ڕۆژهەڵاتی سەر بە شووڕەوی لە 1.12.1946 دا پۆلیسی سەرسنوور دروست کراو تا دەهات ئالۆزی لەسەر نوورەکان سەری هەڵدەدا. لە 1945-1961 نزیکەی 3,5 ملیۆن خەڵک بە بەشی ڕۆژئاوای بەرلین و ئەڵمانیا هەڵاتن. لەمانە 2,6 ملیۆنی لە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵاتەوە و ئەویتری لە وڵاتانی پۆڵەنیا و چیکەوە بوون. زۆرینەی هەڵاتووەکانیش گەنج بوون، بەیە کێشە هێزی کار و بەتاڵ مانەوەی شوێنەکانی کار لە بەشە ڕۆژهەڵاتەکەدا بووە دیاردە، لە ئامارێکدا ئاماژە بە 45 هەزار شوێنی پڕنەکراوەی کار لە DDR دەکرێت. ئەمەش جێی نیگەرانی گەورە بوو.

هاتووچۆ لە نێوان هەردوو بەرلین دا، بە مۆڵەت و فەرمی بوو. تاکە دەروازەش بۆ هاتوچۆ بە ئوتومبێل لە دەروازەی بەناوبانگیChaeckpoint Charlie ، سەربازی ئەمەریکی و ڕووسی بەتانکەکانیانەوە بەرامبەر بەیەکتر وەستا بوون.
درێژی هەموو دیوارەکە 167,8 کم لەسەر سنووری بەرلینی ڕۆژئاوا. نزیکە45,1 کم بەر بەرلینی ڕۆژهەڵات دەکەوت . 112,7 کم ئەڵمانیای لە ڕۆژهەڵات / پۆتسدام . 63,8کم هەڵچنراو، 32 کم بەدارستانکراوە، 22,65 کم دەشتودەری بەڕێوەای کراوە، 37,95 کم ی سنوورەکە کەوتووە ناو ئاوەوە- واتە ڕووبارو چەمەکان کەدوایی بە پەرژینی کارەبایی سنوورکەشکران، بە ئەوەی کەس لێیان نەپەڕێتەوە – ، 267,3 کم بە ڕووەک و گژوگیا لەسەر سنوور بە ڕووی بەرلینی ڕۆژئاودا و 297,64 کم بە ڕووی DDR دا. دیوارەکە بەرزییەکەی 4 م بوو. بە 300 قوللەی چاودەر دەکرا، لەگەڵ دەیان ڕێوە سەگی هاری دەندەی مەشق پێکراو و ئامەری هەشداریی/ شەیپوور و دەزگای ئەلەتریکی ڕووناککەرەوە و ڕاکێت و ڕادار و تانک و کۆمەڵەی مینڕێژکراو. بەکورتی هەرچی شەوازی ڕێگری و چاودەری و خۆپارێزی هەبوو، بەشی ڕۆژهەڵاتییەکە، بەکاری دەهێنا، بۆ مانەوەی خۆیی و گوایە پاراستینی ڕژێمە سۆسیالیستییەکەی. دەکرێ بڵێین بەردەوام داهێنانیان دەکرد، لە دەزینەوەی ئامراز و ئامێری چەوساندنەوەی خەڵکەکەی خۆیان دا.نموونەیەک:

١ــ دیواری کۆنکرێتی بە بەریی یاخود بە بەری.٢ــ پەرژین یاخود تەلبەند.٣ــ شوێنی کۆنتڕۆڵ،٤ــ ئامێری ڕوناککەرەوە. ٥ــ چاڵ و سەنگەری ئوتۆمبێل حەشاردان. ٦ــ هێڵی پێشەوەی سنووری دەستنیشانکردنی پۆستەکان.٧ــ توولە ڕێگای هات و چۆ.٨ــ شوێنی بەڕێوەبردنی سەگ.٩ــ ئامێریی شەیپوور لێدەر/ ئینزار. ١٠ــ بورج و قوولەی چاودێریی.١١ــ چەپەری کۆنتاکت.

هەر ئەم هەموو هەوڵانە و ناساندنی دیوارەکە بۆ: دیواری پاراستنی ئەنتی فاشیست، لەلایەن DDR ەوە، بۆ ڕێگرتن بوو لە هەڵاتنی خەڵکەکە و پاراستنی دەسەڵاتی سەپاوەکەی خۆیاندا بوو، بەڵام دانیشتوانەکە نەیاندەویست لەو دەوڵەتە پۆلیسییەدا بمێننەوە و بژین. چونکە بەبەش بوون لە ئازادی و قوربانیشیان بە هەر شت دا، بۆ یەکگرتنەوە و ئازادی.

.سەرباری ئەو بارودۆخە سەخت و فرە دەزگای چاودێریی و ڕاوەدونانە، هێشتا بەهەزاران هەڵاتن و بەسەدان هەزاریتریش لە خەونی هەڵاتن دا بوون .(دیارە دوای داڕمانی DDRهیچ لە کاربەدەستە حکومییەکان لە وەزیر و دیبلۆماتکار و بەڕێوەبەر و مامۆستاش بەتایبەت ئەوانە سەر بە Stasi بوون ، لە پلە و پۆستەکانیان دا نەهێڵدران. لەم بۆنەی 30 ساڵەی یادی ڕووخانی دیوارەکەدا، چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستایەک کرا، کە بەهۆی ڕووخانی دیوەرەکەوە زیان بە پۆستەکەی کەوتووە. لێیان پرسی گەر دیوارەکە نەڕووخایە و هەتا ئێستا بمایە چیت دەکرد؟ وتی: هەر هەوڵی هەڵاتنم دەدا). هاوڵاتییەکی تر وتی: “من باوەڕ ناکەم جارێکی تر دیوارێکی تر دروست بێتەوە”.

کێشە و ململانێی ئاڵۆز و سەخت لە نێوان هەردوو بەشی ئەڵمانیا BRDڕۆژئاوا و DDRڕۆژهەڵات و هەردوو بەرەی جیهانی « ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات» لەسەر ئەم دیوارە هەبوو. چونکە دیواری ناوبراو ئەڵمانیا جیهانی کرد بووە دوو بلۆکی جیاوازی دژ بەیەک لە ڕووی سیاسی و سەربازی و ئابووری و ئایدۆلۆژیی و گەلێ ڕەهەندی ترەوە. بەئەندازەیەکی ئەوتۆ ، دیوارەکە بووە سیمبۆڵیەکی جیاوازییەکانی جیهان ، بە هەموو قورسایی سیاسەتی جیهانی، کە لەسەردەمی « شەڕی سارد» دا لێرەدا مۆڵی خوارد بوو. کە وەک تەرازوو و سەکۆیەک بۆ کێشانی ڕووداوەکان و دەنگ هەڵبڕینی ڕاگەیاندەکان وەکار دەبرا. بەم دابەشبوونەکە 193 شەقام و کۆڵان لێک دابڕان ، کە لەوانە 62 یان بە ناو بەرلین دەهاتن و ئەوانی دیکە بە ناو ئەڵمانیا دەچوون. پاشان تەنها چەند ڕێگایەکی کەم و دەستنیشانکراو وەک خاڵی پشکنین نەبێت، هیچ ڕێگایەک بۆ هاتووچۆ کردن نەمایەوە . ماوەیەکی زۆر حکومەتی خرۆشۆف گەمارۆی لەسەر بەشە رۆژئاواکە ڕاگەیاند و هێزە

هاوپەیمانەکانی بەسەرکردایەتی ئەمەریکا، دابینی گوزەرانی خەڵکیان لە شمەک و کەلوپەلی پێویست و خواردن لە ڕێگای پردی ئاسمانییەوە کرد. واتە بە فرۆکە ئەو پێداویستیانەیان بە بەرلینی رۆژئاوا دەهێنا. بەتەکڕا 2,1ملیۆن تۆن شمەک و پێداویستی تر هێنرایە بەرلینەوە بەڕێگای 277,569گەشت و کاروانەوە لەلایەن ئەمەریکا 189,963 و بەریتانیا 87,606 ، کە لە ڕۆژێک دا 1390 گەشتیان ئەنجام دەدا.
لەساڵی 1952 وە هێڵی تەلەفون لەنێوان هەردوو بەشەکەی بەرلیندا نەما. تا لە ساڵی 1971 دا، لە 4000 هەزار هێڵی تەلەفون تەنها 10 هێڵی کەوتەوە کارکردن. ئەویش تەلەفون لە ڕۆژئاواوە بە ڕۆژهەڵاتی بەرلین ، هەژماری تەلەفونی دەرەکی بە دەکرا. زۆر شارەچکە و گوند هێڵی تەلەفونیان نەبوو. هاوڵاتییەکی ئاسایی گەر پۆست و دەسەڵاتەکی حیزبی نەبوایە، بەبەش دەبوو لە زۆر ئیمتیاز. بۆ نموونە بۆ کڕینی ئۆتۆمبێلێک دەبوو نزیکەی 15 ساڵ چاوەڕێ بکات.
لە بەشی ڕۆژئاواوە، بە هێچ کەسپ و ڕێگەیەک دەچووینە لای دیوارەکە و هەر کەس ناوی خۆی دەنووسی یاخود دروشمێکی دەنووسی دژ بەو دیو یاخود داوای ئازادی دەکرد.ــ بەندە گەلێ جار کە میوانم دەهات و دەمبردن بۆسەیری دیوارەکە، وێنەی ئاڵا و نەخشەی کوردستانیشم بەپێی گونجان لەسەر دیوارەکە دروست دەکرد. بەئاواتەوەم پارچەیەکی ئەو بەشەی دیوارەکەم دەستکەوتەوە ــ

دوای هەڵاتنی بەردەوامی خەڵکی بەشی ڕۆژهەڵاتییەکە بۆ ڕۆژئاوا، تانە و نەنگییەکی گەورە هاتە سەرشانی حکومەتەکەی W.Ulbricht و ناوزڕاندنی بلۆکی سۆسیالیزم. ئیدی بەپێی نەخشەیەکی هاوبەشی مارشاڵی ڕووسی Iwan.S.Kanjew ی قارەمانی دووەم جەنگی جیهانی و ناسراو بەداگیرکەری شارەکانی پراگ و درێسن و ڤاڵتەر ئەلبریشی سەرککۆماری ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات بیر لە هەڵچنینی دیواری بەرلین کرایەوە و پرۆتەکۆلێک مۆر کرا. ئەرکی بەجێگەیاندنی ئەم پرۆژەیە درا بە Erich Honiker، کە دواتر بووە سەرککۆماری DDR. ئەوەبوو شەوی 31.8.1961 دەست بە دروستکردنی دیوارەکە کرا . بە بەیانی هەزاران خێزان لێک دابڕان و هەزاران سەرگەردان بوون. نەتەوەی ئەڵمان تووشی گرفتارییەکی قوڵ و گران کرا. دیارە هەر لە یەکەم ڕۆژی کێشانی سنووری دیوارەکەوە، هەتا دوا ساتەکانی ڕووخانی، دانیشتووانی بەشی ڕۆژهەڵاتییەکە، هەوڵی خۆقوتارکردنیان دەدا لەدەست ئەو ڕژێم و سیستەمی حوکمە دیکتاتۆرییە.
هەڵوەستی ڕۆژئاوا بریتی بوو لەگوتەیەکی کەنەدی وتی: دروستکردنی دیوارێکی نەحلەتی زۆر باشرە لە هەڵگیرساندنی شەڕێک. حکومەتی

بەریتانیاش وتی: ئەڵمانیا ڕۆژهەڵات بەم دیوارە شەپۆلی هەڵاتن ڕادەگرن ،لە خۆیان لە پشت پەردەیەکی/ دیوارێکی ئاسنینی قورسترەوە گیر دەکەن. کەواتە ئەمەش لەدەرەوەی یاسادا نییە.

بەتێکڕا 136-245 کەس لەسەر ئەو دیوارە کوژراون.- ئاماری ساڵی 2009-. یەکەم کوژراو لە 19.8.1961 دا بوو. واتە پێش هەڵچنینی دیوارەکە و کاتی تەلبەندەکە. دوا کوژراو لە 6.2.1989 دا ژن و مێردێک بوون بە باڵۆنێک فڕین و لە 8.3.1989 دا باڵۆنەکە کەوتە خوارەوە و بەردوودوا هەردوو مردن. بچوکترین کوژراو مێردمنداڵێکی 16 ساڵییە و گەورەترین کوژراویش پیرەژنێکی 80 ساڵییە. بەتێکڕا 5075 هەوڵی هەڵاتن دراوە و سەرکەوتوو بوون. 574 هەڵاتن بووە لە سەربازیی.
بەناوبانگترین ڕێگا بۆ خۆ ڕزگارکردن لەو سیستەمە دیکتاتۆرییە، دروستکردنی تونێلێک بوو بەدرێژایی 145 م و قوڵی 12م و پانی 70م کە 57 کەس توانیان لەوەی هەڵبێن. دواتر تونێلەکە ئاشکرا بوو. ئەم تونێلە لەم ڕۆژانە بە نۆژەنکراوەیی کرایەوە و تۆریست و هاوڵاتی دەتوانن بیبینن.

لەپاڵ ئەوەدا کە بەرگرییەکی بەهێز لەناوەوەی هەردوو بەشەکەی ئەڵمانیا بۆ ڕووخاندنی دیوارەکە و یەکگرتنەوەی هەبوو، بەڵام ڕۆڵی زلهێزە گەورەکانیش لەو پرۆسەسەدا، کەم نەبوو. کاتێ لە 12.6.1987 دا Ronald Reagan ڕۆناڵد ڕیگان ، هاتە بەرلین. لەبەردەم دیوارەکەدا وتارێکی پێشکەش کرد و داوای لە Michail Gorbatschow گۆرباتشۆڤ کرد: ئەو دیوارە لابەرن و نەمێنە. هەر لەم ساتووەختەدا خۆپیشاندانەکانی ناو ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات ،تا دەهات زیاتر فراوانتردەبوو. گۆڕانەکانی ئەوروپای ڕۆژهەڵات خێراتر تێدەپەڕین. خۆپیشاندانەکەی شاری Leipzig لایپزیگ بە 200000 هەزار کەسەوە و بەندکردنەوەی دروشمی:
{{ + بە زوڵم و زەبر بۆ دیموکراتی و هەڵبژاردنی ئازاد.+ گۆربی.. گۆربی.. گۆربی- کورتکراوەی ناوی گۆرباتشۆڤ- ە.

- گەل ئێمەی.+ ئەڵمانیای نیشتمان یەکە}}.
  لە بیرەوەری 40 ساڵەی دروستکردنی ئەڵمانیای دیموکراتدا، لە 6.10.1989 گۆرباشۆڤ هاتە بەرلینی ڕۆژهەڵات و بە ئاشکرا، داوای ڕیفۆرمی لە حکومەتی DDR کرد و و پێی وتن: ئەو دیوارە بڕوخێنن و ڕێگەی گەشت کردن ئازاد بکەن. بەڵام هۆنیکەر، بە پێچەوانەوە ڕایگەیاند، “ئەو دیوارە هەتا 100 ساڵی تریش دەمێنێتەوە”. هەڵاتنی هەزاران خەڵکی ئەڵمانیاو لەدەستچوونی

کۆنتڕۆڵ لەلایەن حکومەتەوە، هۆنیکەر ناچار بوو، ب□ بیانووی نەخۆشییەوە ڕۆژی 18.10.1989 واز ل□ هەموو کاروبارێک بهێنێ. ئیدی □□ک و پەرۆشی جەماوەر بەری پێ نەگیراو یەکپارچە هەموو لە شەوی 9.11.1989 دا هاتنە سەر دیوارەکە و دەست بە ڕووخاندنی کرا. ڕێگە ئاواڵە بوو بە ئازادی بۆ هاتووچۆ لەنێوان رۆژهەڵات و ڕۆژئاوای بەرلین دا.

ئەڵمانیا لە 3.10.1990 بە فەرمی یەکی گرتەو□ و ئەم ڕۆژە بووە جەژنێکی نەتەوەیی یەکگرتنەوە.

دیوارەکەی بەرلین دوای 28 ساڵ و 2 مانگ و 26ڕۆژ، بە ئاهەنگ و بەزمی سەما و هەڵپەڕکێ و هەڵڕشتنی فرمێسکی سەرکەوتن و شادمانی کۆتایی هات و ئەوشەوە لە بەرلین بوو بە ڕۆژ و پارێزگاری بەرلین وتی :« ئەڵمان بەختەوەرترین گەلن لە جیهان دا».ئاخر دوو دەوڵەت و دوو سیستەمی جیاواز و هەریەکەیان داگیرکراو لەلایەن هێزی دەرەکییەوە، یەکیان گرتەوە،بە بێ خوێن ڕشتن،بەڕێگای ش□ش□کی ئاشتیخوازانە. ئەمەش وانە و پرۆسەیەکی ئەوپەڕی ئەقڵانی گەورەی مێژووە.

ئیمڕۆ پارچەی بچووک لە دیوارەکە لە چەشنی مەدالیای هەمە چەشندا، دروستکراوە . بۆ بیرەوەری دەفرۆشرێت و مۆزەخانەی تایبەتی ل□ بەرلین لەمەڕ دیوارەکەوە هەیە. ڕۆژانە بە هەزاران هەزار کەس دێنە سەردانی مۆزەخانە و ئەو چەند پارچە ماوەوەی دیوارەکە.

ڕووخانی دیواری بەرلین ڕەوتی سیاسەتی جیهانی گۆڕی و « شەڕی سارد»ی کۆتایی پێهێنا و □رچەرخانێکی لە ستراتیژی نەتەوەکاندا بەرجەستە کرد . بەدوای ئەم ڕووداوەدا چەندین وڵات ئازاد بوون و چەندینیش یەکیان گرتەوە و ژمارە دەوڵەتانی جیهانیش زیادی کرد.

لە وڵاتی ئێمەی دا بەشکراو بەسەر 5 دەوڵەتی جیاجیاداو لەو بەشەی نیمچە ئازادییەک باڵی بەسەردا کێشاوە، وا تازە بەتازە دوودەوڵەتۆکەی حیزبۆکە دروست دەکرێت. ـــ ئەمە بۆچوونی ١٩٩٥ و هەتا ئێستاش بەداخەوە، سیمای دوو پارچە و دوو ڕەنگی بەو بەشەی باشوورەوە دیارە ـــ . بە ئاواتی دادڕینی پەڕۆیەک لەم ئەزموونە گەورەیە و بەهیوای هەڵتەکاندنی سنوورە دەستکردەکانی نێو خاکی کوردستان و یەکگرتنەوە و سەربەخۆیی کوردستان و بوونە دەوڵەت.

لە یادی 30 ساڵەی داڕمانی ئەو دیوارە قێزەونەدا، لە ئێستادا، بۆماوەی هەفتەیەک لەسەر یەک نزیکەی 200 چالاکی سیاسی و هونەری جۆراوجۆر سازکراوە و پێشکەش دەکرێ. بۆ ئەم

یادە زیاتر لە یەک ملیۆن تۆریست لەناوە و دەرەوەی ئەڵمانیا بۆ سەردان هاتوونەتە ناو بەرلین.

ئیمڕۆ بەرلین شارێکە زۆر بەخێرایی گەشەی کردووە و شان لە شانی شارە گرنگەکانی وەک لەندەن و پاریس دەدات. بە ملیۆنەها تۆریست دێنە سەیرانی نزیکەی 160 مۆزەخانە و شوێنی مێژوویی گرنگ و چەندین زانکۆی بەناوبانگ و سەوزایی و ئاوی زۆر. ئەمەش سەرچاوەیەکی دارایی گەلی باشە بۆ ئەڵمانیای زلهێزی تەکنەلۆژیای جیهان. ئەڵمانەکان بە تازەترین شێوە بەرلینی داڕماوی داڕووخاوییان نۆژەن کردەتەوە و هەر پڕۆژەیەک دەکەن، لە ئەوروپادا بێوێنەیە. کەواتە قسەی بیرمەندە ئەمەریکییەکەی وتی: ئەڵمان بیر لە ئایندە دەکەنەوە و ئێمە بیر لە ڕابوردوویان دەکەینەوە،ڕاستە. ئەڵمان ئایندە ڕۆشن دەرچووە و زاڵیشە بەسەریدا. دەبا ئەوانە لە خەیاڵی ناو کتێبەکاندا، بە شەوارە کەوتوون، هەر بەدیار چرکەساتەکانی مێژووەوە، بخەون!… ئەوانە پاڵەوانی کارتۆنی مێژوون.

ئەوە ڕاوێژکاری گەورەی ئەڵمانی Helmut Kohl و تیمەکەی بوون، ئەسپی سەرکەشی مێژوویان لغاوکرد و سواری بوون بەرەو یەکگرتنەوە و ئاوەدانی و بوونە هێز لە جیهان دا. چونکە هەڵوەستیان ڕوون و باوەڕیان نەلەقیوو بوو، بۆ پرسی یەکگرتنەوەی نیشتمانەکەیان. بەڵێ ئەوان بوون، لەو هاکەشە سەختەی دژایەتی سەخت و نیگەرانی قووڵ و ترسی بە ئامانەوە،لە لایەن هەردوو بەرەی ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵاتەوە: لەندەن/ تاتچەر و پاریس/ میتران و واشنتۆن/ بوش و مۆسکۆ/ گۆرباشۆف، توانییان یارییەکەی خۆیان بەرنەوە مێژووی سەرکەوتنی نەمریی بنووسنەوە.

ڕاستە تا ئێستا هەندێ وردە گلەیی و کەمووکوڕی،لە ئاکامی یەکگرتنەوە سەری هەڵداوە و ڕێژەیەکی کەمی ئەڵمان لە بەشی ڕۆژهەڵات خۆیان بۆ هاوڵاتی پلە دوو هەست پێ دەکەن. یاخودهێشتا پرۆسەی ئینتگراسیۆن بەئاڕاستەی ناوخۆدا، نەگەشتۆتە پلەی کامڵی و گەیوی خۆی،لە هەموو گەواهی ئەوەین، ئەڵمانیا لە زۆر بوردا، بێ ڕکەبەر هەر پێشڕەوێکی بەهێز و گەورەی دەوڵەتانی جیهانە.
لە هەمووی گرنگتر،هەتا ئێستا وا بەدیار کەوتوو، کە ئەڵمان پەند و وانەیەکی باشی لە هەردوو جەنگەکە وەرگرتبێت. هەر بۆیەکا کەمو زۆر بە پارێز بە پرسی شەڕ و هەراکانی هەنووکە دێنە پێشەوە.
چی لەمەڕ بەرلین وتراوە:

- بەرلین دورگەیەکە لە دەریای کۆمۆنیزم دا....کەنەدی.
- من بەرلینیم....کەنەدی .
- بەرلین ئەڵقە و پردی پەیوەندی جیهانە.... میتران.
- دیواری بەرلین سیمبۆڵی دابەشکردنی ئەوروپایە و هیوادارم ڕۆژێک بێتە سیمبۆڵی یەکگرتنەوە… ئیلیزابەتی دووەم.

ئا لەم چرکەساتەدا،کە ئەڵمان و هەموو ئازادیخوازانی جیهان یادی ڕووخانی ئەو دیوارە نەگریسە دژ بە مرۆڤایەتییە، دەکەنەوە. دەرفەت و هەلێکی زێڕین بە کوردیش لەتەواوی پارچەکانی کوردستان و بەتایبەت ڕۆژئاوا و باشوور هاتۆتە پێش، سنووری نێوان خۆیان ڕامالن و هەنگاوی گرنگ و حەکیمانە بەرەو سەربەخۆیی بنێنن. ئاخر هیچ جارە هێندەی ئێستا دۆزی کورد، هێندە بابەتی باسوخواست و کێشەی ناوەندەکانی بڕیاردان لە جیهان و لای دەوڵەتە زلهێزەکان و حکومەت و جەماوەر و ڕای گشتی دەوڵەت و میللەتانی جیهان نەبووە. چانسێ لەمە زێڕینتر و گونجاوتر، ڕەنگە بە سەدەیەکی تریش بە کورد هەڵنەکەوێتەوە.